

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Рудніченка Євгенія Миколайовича

на дисертаційну роботу Рижкової Анжели Андріївни

«Детінізація економіки в системі фінансової безпеки України» подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

Системна криза глобальної фінансово-економічної системи обумовлює виникнення вагомих дестабілізуючих чинників розвитку національної економіки та створює сприятливі умови для активізації тіньової економічної діяльності. Зростаючі масштаби посилення тінізації економіки загрожують країні виникненням вагомих ризиків і загроз фінансовій безпеці держави та обумовлюють необхідність формування ефективного механізму детінізації національної економіки. На сучасному етапі активізувалися процеси пошуку ефективних методів і заходів детінізації економіки в системі зміцнення фінансової безпеки держави. Вони охоплюють основні аспекти щодо виявлення причин поширення тіньової економічної діяльності, її форм прояву та наслідків для економіки і суспільства. Окреслені тенденції щодо вагомості нових викликів і небезпек вимагають переосмислення існуючих підходів до протидії тіньовій економіці та актуалізують проблематику дослідження механізмів, заходів та методів детінізації економіки в системі фінансової безпеки України.

Дисертаційна робота Рижкової А.А. є певним кроком у формуванні теоретичних засад та методичних підходів щодо розроблення комплексу заходів детінізації економіки в системі фінансової безпеки України, зокрема, з погляду критично високого рівня тіньової економіки та зростання ризиків зниження фінансової безпеки країни під впливом загроз воєнного характеру, що свідчить про виняткову актуальність дослідження та його вагоме наукове значення.

Дисертація виконана відповідно до планів наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ у межах науково-дослідної роботи «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0121U112498).

СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНOSTІ ТА ДОСТОВІРНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Розглянуті в дисертаційній роботі питання та наукові положення викладені в логічній послідовності, відображають належний рівень обґрунтованості та достовірності. Висновки є логічним завершенням проведених дисертанткою досліджень та формулюють їх результати. Приведені в дисертації рекомендації базуються на власних здобутках авторки та представляють інтерес для науки і практики. Вірогідність результатів дисертаційного дослідження підтверджується відповідною апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, та знайшли широке впровадження у діяльності державних установ. З метою дослідження науково-теоретичних та методичних положень представленої проблематики, у дисертації авторкою використано різні загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень та аналізу, зокрема: системний аналіз, спостереження, методику теоретичного узагальнення, компаративний аналіз, морфологічний аналіз, історико-логічний метод, функціонально-системний підхід, багатофакторний регресійний аналіз, багатовимірний статистичний (кластерний) аналіз, графічний та абстрактно-логічний методи.

Проведений аналіз дисертації та опублікованих праць Рижкової А.А., в цілому, дозволяє зробити висновки про достатній ступінь обґрунтованості та наукову достовірність одержаних результатів.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Структура дисертаційної роботи Рижкової А.А. обумовлена її метою та являє собою комплекс послідовних розробок теоретичних та методичних положень, а також організаційних підходів до детінізації економіки в системі фінансової безпеки України. Зміст дисертації послідовно та логічно розкриває тематику дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методичні аспекти дослідження тінізації економіки в системі фінансової безпеки» авторкою здійснено дослідження

таких наукових категорій як «тіньова економіка», «фінансова безпека», «детінізація економіки»; визначено місце і роль фінансової безпеки в системі національної економічної безпеки; проаналізовано світовий досвід формування інституційних засад детінізації економіки в системі фінансової безпеки держави (с. 29–70).

Другий розділ дисертації «Аналіз впливу тінізації економіки України на фінансову безпеку держави» присвячений здійсненню оцінок динаміки тіньового сектора та визначенню його впливу на соціально-економічні перетворення; проаналізовано чинники детінізації економіки України в системі фінансової безпеки; здійснено моніторинг міжнародних практик запобігання протиправній діяльності у фінансовій сфері та можливостей їх застосування в детінізації економіки України (с. 71–115).

У третьому розділі «Стратегічні пріоритети детінізації економіки в системі фінансової безпеки України» запропоновано основні методи удосконалення методики оцінювання рівня тіньового сектора; досліджено трансформацію інституціонального базису зміцнення фінансової безпеки та визначено напрями і способи детінізації економіки в системі фінансової безпеки України (с. 116–150).

ТЕОРЕТИЧНА ЦІННІСТЬ І ПРАКТИЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних положень та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення формування заходів детінізації економіки в системі фінансової безпеки України.

Серед найбільш значущих результатів доцільно виокремити такі:

– удосконалено концептуальні підходи до визначення категорії фінансова безпека в системі економічної безпеки держави через обґрунтування ступеня її вагомості з-поміж компонент національної економічної безпеки, що дозволило виокремити можливості гарантування спроможності фінансової системи держави раціонально розподіляти і використовувати фінансові ресурси з метою захисту національних фінансових інтересів через реалізацію комплексу

заходів з детінізації економіки;

– розглянуто методичні підходи до оцінювання рівня тіньової економіки України, у рамках яких обґрунтовано необхідність урахування в офіційній методиці інструментарію оцінювання рівня тіньової економіки у розрізі регіонів країни;

– розроблено модель механізму детінізації економіки на засадах комплексності та системного підходу, структурні компоненти якого запропоновано розширити переліком спеціалізованих органів, що здійснюють діяльність у сфері детінізації економіки, створивши при Кабінеті Міністрів України Департамент інформатизації та цифровізації;

– сформовано інструментарій дослідження впливу чинників, факторів і загроз на рівень тінізації економіки через застосування провідних світових практик для мінімізації тіньового сектора економіки шляхом удосконалення методів розрахунку рівня тінізації економіки на основі побудови причинно-наслідкових зв'язків між чинниками її виявлення та поширення і наслідками для соціально-економічного розвитку держави.

Узагальнення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо детінізації економіки в системі фінансової безпеки України, дають підстави для висновку про важливе наукове значення дисертації. Результати проведеного дослідження, що становлять його новизну, доводяться чітко визначеними методичними та практичними рекомендаціями.

Результати дисертаційної роботи можуть застосовуватися в практичній діяльності органів державної влади, що здійснюють свої функції у сфері детінізації економіки, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти при підготовці фахівців економічного профілю.

Запропоновані Рижковою А.А. пропозиції та методичні розробки впроваджені у діяльність 94 прикордонного загону Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України (акт № 12/495 від 12 липня 2023 р.) та в роботу Головного управління Національної поліції в Закарпатській області (акт № 27 від 10 серпня 2023 р.).

ПОВНОТА ВИКЛАДУ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ

Теоретико-методичні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що відображають її зміст та містять елементи наукової новизни, знайшли своє відображення у 30 наукових працях. За темою дисертаційної роботи опубліковано 6 публікацій в наукових фахових виданнях України та 24 тези доповідей за результатами участі в науково-практичних конференціях. Усі публікації формують вагомий науковий доробок авторки та повною мірою відображають основні положення роботи. Загальний обсяг, кількість і якість опублікованих праць відповідають встановленим вимогам і надають дисертанту право публічного захисту дисертації.

СТИЛЬ ТА МОВА ВИКЛАДЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладання. Розділи та підрозділи дисертації представлено у логічному зв'язку і послідовності. Викладені результати достатньо повно обґрунтовано та аргументовано. Зміст дисертації відповідає спеціальності 051 «Економіка».

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Відзначаючи високий рівень обґрунтованості теоретичних та практичних положень дисертації, цілісність та логіку викладеного матеріалу варто виокремити окремі дискусійні положення, зокрема:

1. У підрозділі 1.1 здобувачка згадує про доцільність визначення регіональних та секторальних особливостей розвитку тіньового сектора економіки, однак, в той же час, не конкретизує їх, що є недостатнім та потребує поглиблення досліджень проблем тінізації економіки в розрізі регіонів та секторів національної економіки (ст. 39).

2. У табл. 2.1 авторкою представлено результати дослідження стану та тенденцій зміни рівня фінансової безпеки України у розрізі її складових за період 2010–2022 рр. На нашу думку, при актуальності та важливості таких оцінок, варто було проаналізувати темпи зміни значень аналізованих індикаторів (ст. 92–94).

3. Зважаючи на те, що у підрозділі 2.2 дисертантка на основі емпіричних досліджень доводить тісний взаємозв'язок тінізації економіки й корупції, а також їх деструктивний вплив на рівень фінансової безпеки України, доцільним виявилось б проведення таких оцінювань впливу тінізації економіки й корупції на рівень фінансової безпеки в розрізі країн світу, що обрані для аналітичних досліджень (с. 86–100).

4. На ст. 142–143 авторка представила проблемно-цільові орієнтири детінізації економіки України. На нашу думку, запровадження комплексу заходів системної детінізації економіки України на засадах проблемно-цільового програмування є доцільним та обґрунтованим, проте, при систематизації причин виникнення тіньової економіки, її наслідків та способів детінізації слід було б виокремити ще й очікувані результати такого проблемно-цільового програмування.

5. На рис. 3.4 (ст. 146), дисертантка представила модель механізму детінізації економіки України. Отриману модель доцільно було охарактеризувати більш детально із зазначенням очікуваних результатів досягнення цілей (ефективності) в рамках формування заходів детінізації економіки України.

Зазначені дискусійні аспекти носять рекомендаційний характер та не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження, що відрізняється науковою новизною, структурованістю, цілісністю та практичною значущістю.

ВІДПОВІДНІСТЬ РОБОТИ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ ДО ДИСЕРТАЦІЙ, ЩО ПОДАЮТЬСЯ НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Дисертаційна робота виконана українською мовою, оформлена у повній відповідності до норм та правил Міністерства освіти і науки України, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою авторки, а також характеризується достатньо високим науково-теоретичним рівнем. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, що за структурою та технічним оформленням відповідає

вимогам до дисертацій, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії. У дисертаційній роботі відсутні ознаки академічної недоброчесності.

Дисертація Рижкової Анжели Андріївни на тему «Детінізація економіки в системі фінансової безпеки України» є самостійною, завершеною науково-дослідною працею, в якій одержано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе науково-практичне завдання, пов'язане із теоретичним обґрунтуванням та розробкою методичних підходів до формування основних заходів детінізації економіки в системі фінансової безпеки України.

Дисертація за актуальністю, ступенем наукової новизни, достовірністю, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю одержаних результатів, повнотою їх викладення в опублікованих наукових працях відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. № 283), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Рижкова Анжела Андріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
декан факультету управління,
адміністрування та туризму
Хмельницького національного університету

Є. М. Рудніченко

Підпис засвідчую:

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету
Міністерства освіти і науки України

О.М. Снюк